

Нестерова І.А.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ЩОДО З'ЯСУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ»

Кримінологічне дослідження злочинності у сфері туристичного бізнесу неможливе без з'ясування поняття та сутнісних особливостей туристичного бізнесу та його відмінності від поняття «злочинність в сфері туризму».

В Законі України «Про туризм» (ст. 1) туризм визначається як тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [5]. Стаття 1 вказаного закону також визначає, що туристом є особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити

країну або місце перебування в зазначений термін [5]. Наведені дефініції обґрунтовано, на наш погляд, критикувалися експертами туристичної галузі. На думку С.Романюка, туризм – це не просто тимчасовий виїзд особи з місця проживання з певною метою (такий підхід «розмиває» сутність туризму), а вид діяльності з виробництва і реалізації туристичного продукту для потреб туристів з використанням історико-культурного та природно-рекреаційного потенціалу країни [33]. З економічної точки зору, туризм – це «особливий вид споживання туристами матеріальних благ, послуг і товарів, який виділяється в окрему сферу господарства, що забезпечує туриста всім необхідним: транспортними засобами, об'єктами харчування, розміщення, культурно-побутовими послугами, розважальними заходами» [193].

Спеціалістами відзначалася також хибність підходу, за якого законодавець не бачить різниці між туристом і відвідувачем. Відвідувач – це людина, яка відвідує певну країну з різними цілями, в тому числі й туристичними. Турист – завжди відвідувач, відвідувач же не завжди є туристом; туристом він стає лише в тому разі, коли користується туристичними послугами, піддається економічному аналізу і державному статистичному обліку. Турист, таким чином, – поняття економічне [1]. Відзначимо також, що відмінність між поняттями «відвідувач» й «турист» зафіксована на міжнародному рівні – на Оттавській міжнародній конференції (1991 р.) та на двадцять сьомій сесії Статистичної комісії ООН (1993 р.) [3].

Враховання наведених зауважень має принципове значення для дослідження злочинності у сфері туристичного бізнесу, адже розуміння туризму як виду діяльності з виробництва і реалізації туристичного продукту для потреб туристів відповідає сутності туристичного бізнесу. Якщо ж виходити із дефініції туризму, яку подає вітчизняний законодавець, то злочинність у розглядуваній сфері стосуватиметься не відносин, пов'язаних з наданням туристичних послуг суб'єктами відповідної діяльності, а включатиме будь-які кримінально карані діяння, вчинені як самими туристами, так і щодо них під час подорожі. Відзначимо, що саме такий підхід наявний у публікаціях більшості вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Злочинність у сфері туризму в сучасній науковій літературі трактується передовсім як сукупність злочинів, вчинюваних щодо туристів (як варіант – також і самими туристами) під час їхньої подорожі. Вважаємо, що такому розумінню злочинності у сфері туризму сприяє законодавче визначення туризму не як виду діяльності з виробництва і реалізації туристичного продукту для потреб туристів, а як тимчасового виїзду особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає (ст. 1 Закону України «Про туризм»).

Діяльність з надання туристичних послуг є підприємницькою. Згідно зі ст. 42 Господарського кодексу України підприємство – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [4]. Дуже близьким до поняття «підприємство» є поняття «бізнес». Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає бізнес як «економічну, комерційну, біржову або підприємницьку діяльність, спрямовану на отримання прибутку» [2, с. 80]. З наведеного визначення можна зробити висновок, що поняття «бізнес» є по суті синонімом поняття «підприємство». Водночас професор Н.О. Санахметова відзначає, що бізнес – це багатогранне поняття, яке на сьогодні набуло безліч споріднених, але неоднакових за змістом значень: професія, заняття, діло, підприємство (економічна діяльність з метою одержання прибутку); угоди; ділові кола; ділове життя, компанії, а то і просто джерело заробітку [7, с. 11]. В спеціальній літературі бізнес іноді визначають у двох значеннях – широкому та вузькому. «У першому значенні бізнес – це загальноекономічний термін, що характеризує сферу діяльності суб'єкта господарювання і його економічні інтереси (сільськогосподарський, торговельний, банківський), величину й обсяг діяльності (дрібний, великий, середній), а також деякі поодинокі характеристики занять суб'єкта господарювання, що нерідко виходять за рамки економічної термінології (наприклад, нечесний бізнес). У другому значенні бізнес – це угоди, торговельні операції» [7, с. 11]. Відзначається також, що «бізнес» є ширшим за значенням поняттям, ніж «підприємство», оскільки охоплює відносини, які виникають між усіма учасниками ринкової економіки і включає не лише підприємців, але й споживачів, найманих працівників [8]. Останнє застереження видається особливо важливим, оскільки злочинність у розглядуваній сфері складають діяння, вчинені не лише суб'єктами підприємства, а й найманими працівниками (зокрема, менеджерами туристичних компаній), а також споживачами туристичних послуг.

Отже, туристичний бізнес – це самостійна, ініціативна, систематична діяльність, спрямована на одержання суб'єктами туристичної діяльності прибутку від реалізації туристичного продукту споживачам туристичних послуг. Визначення поняття «туристичний бізнес» не міститься в Законі України «Про туризм», водночас воно є зручним і таким, що часто використовується в науковій та навчальній літературі.

Вважаємо за можливе зробити наступні висновки: хоча кримінологи, які аналізують проблему «туризм і злочинність», як правило, не акцентують увагу на злочинах, пов'язаних з наданням туристичних послуг (у сфері туристичного

бізнесу), вважаємо, що вони є невід'ємною її частиною. У зв'язку з цим видається, що поняття «злочинність у сфері туризму» є ширшим, ніж поняття «злочинність у сфері туристичного бізнесу». Відмінність злочинності у сфері туристичного бізнесу від злочинності у сфері туризму в тому, що перша невід'ємно пов'язана з наданням комплексу туристичних послуг та порядком ведення туристичного бізнесу суб'єктами туристичної діяльності, тоді як злочинність у сфері туризму є значно ширшим поняттям, що включає в себе будь-які кримінально карані діяння, вчинені під час подорожі як туристами, так і щодо них.

Список використаних джерел:

1. Бажал І. Туризм у законі / Ірина Бажал // Дзеркало тижня.– 20 грудня 2002 р.– № 49 (424) [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/turizm_u_zakoni.html.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.– К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.– 1728 с.
3. Глобальный этический кодекс туризма от 1 октября 1999 г. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/983_001.
4. Господарський кодекс України 16 січня 2003 р. № 436-IV // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>.
5. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80/page>.
6. Кукліна Т. С. Сучасний стан розвитку туризму в Україні / Т. С. Кукліна, В. М. Зайцева // Економіка. Управління. Інновації.– 2014.– Випуск 2 (12) [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21ST.
7. Саніахметова Н. О. Підприємницьке право: навч. посібн.– [3-тє вид., переробл. і доп.] / Н. О. Саніахметова.– К.: А.С.К., 2005.– 912 с.– (Юридична освіта).
8. Чим відрізняються поняття «суб'єкт підприємництва» та «суб'єкт бізнесу» // Офіційний сайт Державної регуляторної служби України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3989>.